

Dare de seamă despre experimentul încercării completării lipsurilor de blană a unor obiecte de artă, deranjante din punct de vedere estetic

Kornélia Pápay

Introducere

Încercarea de a căuta posibilitățile de completare a lipsurilor de blană deranjante din punct de vedere estetic, ce urmează a fi prezentată, a fost inițiată – în perioada studiilor autoarei¹ – de problemele ivite în legătură cu restaurarea² unui obiect de artă din piele păroasă, ajunsă la atelierul de restaurare piele într-o stare de distrugere avansată.

Cojocul, primit ca și problemă practică, ce a parcurs o cale plină de peripeții, a parvenit din materialul unei colecții particulare din Ungaria de Sud-Vest. În planul de restaurare accentul a căzut înainte de toate pe conservare, însă mai târziu, după completările ce urmăreau întărirea statică și restabilirea croielii, au apărut în vizor și posibilitățile completării blănurilor ce influențau în mare măsură aspectul obiectului.

În practica de restaurare, urmărind principiul minimei intervenții, sunt discutabile din punct de vedere etic acele soluții care se bazează doar pe aspecte estetice. Totodată, în anumite cazuri, restaurarea își propune să contribuie la redarea interpretabilității obiectului, iar în acest sens aspectului îi revine un rol important.

Antecedente

Parcurgând rapoarte despre restaurări mai vechi am constatat că numărul prezentărilor referitoare la completarea pieilor păroase este neglijabil. Publicațiile din țară, în care blănurile sunt menționate³, cel mai des tratează posibilitățile curățirii, dezinfectării și conservării, și prea puține exemple întâlnim în ele pentru soluții de completare. În baza datelor găsite completările pe zonele cu lipsă au fost fixate prin lipire ori coasere, și la completare cea mai tipică procedură a fost folosirea firelor de păr provenite de la rasa originală a animalului a cărui blană a constituit obiectul în cauză. Însă procurarea unor tipuri de blană este

dificilă nu numai în zilele noastre, ci era – conform descrierilor – și în anii 1970-80.

Punctul de pornire pentru experiment a fost tehnica prezentată într-un raport⁴ din străinătate. În lucrarea Rebeccăi Simmerour – pe parcursul restaurării unei mănuși făcute de indienii din America de Nord – completarea a constat din lână și peri originali căzuți din obiect, introduși într-o textilă neșesută (poliester) cu ac de lucrat pâsla, pe care apoi a fixat-o pe obiect prin lipire, cu fier de călcat.

Experiment privind producerea unei materii prime potrivite pentru completarea părului

La proiectarea completării s-a formulat necesitatea satisfacerii posibile a următoarelor condiții:

Criteria etice

- Completarea să fie o intervenție minimală.
- Să nu fie distructivă pentru obiectul de artă.
- Să fie reversibilă.
- Să se poată deosebi de materialul original.

Criteria estetice

- Să se integreze în aspectul obiectului (lungimea, ondularea, finețea, culoarea, luminozitatea, starea părului).
- Să slujească interpretabilitatea obiectului.

Criteria de tehnica realizării

- Să se producă fără efecte termice.
- Să se realizeze folosindu-se materii prime naturale.
- Materia primă să se poată procura (la prețuri rezonabile).
- Să corespundă și din punctul de vedere al protecției animalelor.

¹ Universitatea Maghiară de Arte Plastice, Specializarea de restaurare arte aplicate, Specializare restaurator textile-piele, anul IV.

² Restaurarea unui cojoc secuiesc din Bucovina, Șef temă: Márta Kissné Bendefy. Studenții participanți: Hajnalka Nagy, Emese Nausch, Kornélia Pápay, Andrea Perger, Bianka Serfözö.

³ De ex.: Torma 1975. pp. 199-214., Torma 1988. pp. 119-124., Szabolcs 1980. pp. 83-96., Horváth 1978. pp. 75-99.

⁴ A atras atenția asupra sursei: Katalin Perger, angajată la Muzeul de Etnografie: <http://blog.nmai.si.edu/main/2012/04/conservation-challenge-faux-fur.html>.

Pe parcursul căutării posibilităților tehnice ne-au ajutat în muncă cu numeroase soluții atât din domeniul artelor plastice și aplicate cât și arta de hobby provenită din unele zone ale meșteșugurilor tradiționale (în cazul nostru realizarea de păpuși, prelucrarea fetrelui cu ac, dărăcire manuală). Ca bază de date am avut la dispoziție și materialele ale unor site-uri publice de video⁵ și de image hosting.⁶ Am putut să procurăm instrumentele și majoritatea materialelor fibroase prin webshopuri din țară⁷ și pe piețe online.⁸ din străinătate.

Instrumente

- darac manual
- ac de lucrat pâslă
- burete
- placă de sticlă
- pensulă
- fier de călcat părul
- andrea metalică
- foarfecă

Materii prime

Materialele fibroase au fost folosite conform culorii lor naturale, precum și vopsite – cu coloranți vegetali⁹ respectiv coloranți din industria chimică.¹⁰ În afară de culoare, materialele de pe listă au fost astfel alese, ca să poată permite realizarea de variate lungimi, forme¹¹ și modele.¹² La modelele de blănuri create în cadrul experimentului a trebuit să avem în vedere proporția, aspectul și colorația¹³ lânii, a părului de puf, respectiv a părului de acoperire.

Feluri de materiale fibroase utilizate

- fire de origine animală
- păr
  - blană de oaie
    - merinos
    - din Germania de Sud
  - lână de alpaca
  - păr de câine
    - rase la care părul se aranjează
    - rase la care părul se tunde
  - secreție glandulară
    - mătase de tussah

⁵ www.youtube.com.

⁶ www.pinterest.com.

⁷ www.alpaca.hu, www.fonalclub.hu.

⁸ www.etsy.com, www.ebay.com.

⁹ Nalbă, nuci, soc (baiț cu piatră acră/alaun).

¹⁰ Se poate procura după numărul culorii.

¹¹ Drept, arcuit, creț etc.

¹² Proporția firelor de păr de diferite lungimi, culori și structuri.

¹³ De culoare unică (aceeași nuanță), cu trecere treptată într-o altă culoare, în două culori (schimbare bruscă de culoare sau nuanță), în dungi (zone cu culori diferite).

- păr uman
- de origine vegetală
  - fir de miez
    - bumbac
  - fir special
    - bambus.

La alegerea *suporturilor* a fost important să fie testate textile țesute și nețesute de diferite grosimi, precum și hârtii, pentru asigurarea potrivirii armonioase cu pielea originală.

Feluri de suporturi folosite:

- țesătură pânză
  - pânză de in
  - pânză congré
  - pânză molino
- hârtie japoneză
  - subțire
  - groasă
- textile nețesute
  - voal de bumbac
- pâslă
- piele
  - subțire, tăbăcită cu grăsime.

În cazul *adezivilor* a fost un criteriu aplicarea materialelor cu umiditate respectiv elasticitate diferită, folosite în restaurări.

Feluri de adezivi folosiți

- Planatol¹⁴
- Amidon de orez

Tehnici de lucru aplicate

Amestecarea firelor

Realizarea aspectului natural al blănurilor de completare a devenit posibilă prin amestecarea materialelor fibroase colorate în diverse culori, de lungimi și grosimi diferite. Amestecarea firelor s-a realizat cu ajutorul unui instrument folosit în pereche, peria manuală de dărăcit (*foto 1*). Pe tăbliile cu mâner se găsesc sute de dinți realizați din sârmă subțire de oțel, prinse într-o suprafață elastică, cu care se poate face cu ușurință dărăcirea lânii, adică destrămarea, separarea firelor. La dărăcire cele două perii se folosesc paralel, față în față. Firele se aranjează în urma mișcării de du-te-vino a periilor.¹⁵ Dacă perii de diferite culori înaintea dărăcirii constituiau grămezi haotice (*foto 2*), după dărăcire, se aranjau paralel, iar prin amestecarea culorilor produceau un efect mai natural (*foto 3–4*). La re-

¹⁴ Adeziv pe bază de poli(vinil-acetat), în dispersie cu apă.

¹⁵ Magyar Néprajzi Lexikon 2006., Digitális Tankönyvtár, cuvântul-titlu "gyapjútépés" (dărăcitul lânii).

alizarea completărilor de păr vălurile astfel produse (foto 5) puteau fi suprapuse și apoi fixate pe suport.

Amestecare, fixare

Fixarea vălurilor de fire s-a produs printr-un procedeu uscat, cu o metodă mecanică. Pentru amestecare a trebuit ca straturile de păr depuse rând pe rând pe stratul de suport¹⁶ amplasat pe baza de pâslă, să fie înțepate des în direcție perpendiculară pe suprafață, cu acul¹⁷ de produs pâslă (foto 6). În cazul tehnicii de realizat pâsla cu acul – spre deosebire de tehnica umedă – îndesarea nu se datorează stratului exterior solzos al firelor de păr¹⁸ ci aplicării acelor dințate special. Esența procesului e tragerea fasciculelor de fire prin straturi, respectiv introducerea lor în interiorul straturilor. Calitatea materialului realizat depinde și de numărul prinderilor cu acul.

Rezultate și experiențe obținute cu ocazia experimentului

Materiale fibroase

În privința materialelor fibroase folosite s-a putut constata, că toate materiile prime testate se pot folosi foarte bine la amestecarea culorilor, însă prinderile cu acul au devenit durabile doar dacă eșantionul conținea și lână. La fixarea firelor vegetale fine, pentru prinderea bazelor acestora, a fost suficient și un strat subțire de lână (foto 7-8). Producerea blănurilor lucioase cu păr scurt părea sarcina cea mai grea, dar pentru realizarea materiei prime apte pentru completarea blănurilor cu suprafață mai tocită ce apar pe obiecte de artă s-a găsit o soluție care pare reușită (foto 9), pentru care a fost nevoie și de folosirea unor fire acoperitoare mai lucioase, mai groase, cum au fost firele de păr de câine testate (foto 10). Introducerea și fixarea lor s-a produs tot cu ajutorul lânii. În prezentul experiment, părul uman nu s-a ridicat la nivelul așteptărilor deoarece nici chiar firele relativ puternice nu dispuneau de rigiditatea și maleabilitatea asemănătoare celorlalte materiale fibroase.

Supporturi

Cea mai bună fixare s-a putut constata la folosirea pâslei (foto 11), și cel mai mult au slăbit, ca urmare a înțepăturilor suferite în timpul utilizării, suporturile de hârtie japoneză (foto 12). În cazul textilelor țesute, materialele cu țesătură mai deasă, mai moi au produs rezultate mai bune, deși tragerile de fire produse de împunsături au influențat puternic aspectul verso-ului. La folosirea pânzei congră, contopirea dintre suport și materialul fibros se putea con-

sidera defectuoasă, deoarece în caz de mișcare cele două straturi se separau cu ușurință (foto 13). Însă deoarece partea pâslită a ținut împreună firele, în mod stabil, a apărut și posibilitatea realizării unui material complementar aproape fără suport, caz în care firele de păr au fost fixate doar într-o textură pâslită rar (foto 14).

Pentru realizarea completărilor de păr în zone separate, izolate, experimentul s-a extins și asupra formării diferitelor șuvițe. Bazele eșantioanelor din lână de oaie și de alpaca au fost făcute cu împâslire cu acul. Șuvițele lungi s-au dovedit ușor de format prin pâslire, tundere, încrețire¹⁹ (foto 15).

Adezivi

Au fost făcute încercări și pentru fixarea cu adeziv a straturilor de văl de fire. Vălul, așezat pe placă de sticlă, cu marginea îmbibată abundant cu adeziv, se îndepărtează de pe sticlă, după uscare; din materialul de bază obținut se pot tăia șuvițe mai mici-mari (foto 16) și lipi pe suport. Dintre cele două materiale testate, Planatol a dat rezultate mai bune, elastice, mai ușor maleabile decât eșantioanele lipite cu amidon de orez. Se poate justifica și testarea altor adezivi, pentru rezultate mai bune.

Concluzii

Deși completarea blănurilor nu e o practică cotidiană în restaurarea pielii, totuși pot apărea situații în care o completare bazată pe considerente estetice este binevenită. Experimentul ce urmărește completarea lipsei deranjante a părului reprezintă rezultatele oferite doar de o singură încercare legată de această temă.

Metodele prezentate în afara completării lucrărilor de artă pot fi aplicate și în cazul unor reconstrucții de obiecte, prin faptul că materiile prime necesare sunt procurabile în comerț în sortiment bogat, pot fi ușor maleabile, și astfel blănurile necesare pot fi realizate ușor și ieftin.

Mulțumiri

Autoarea mulțumește doamnei Márta Kissné Bendefy pentru sprijinul permanent și pentru stăruința privind experimentul.

Fotografiile au fost realizate de către autoare.

BIBLIOGRAFIE

BERNÁTH Andrea: Egy pár eszkmó gyermekcsizma restaurálása. In: ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 6. Szerk. Kovács Petronella, Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2007. pp. 53-62.

¹⁹ Forma șuviței înfășurate pe o andrea metalică poate fi fixată cu fier de călcat păr.

¹⁶ Burete de menaj.

¹⁷ Se găsesc în comerț de diferite dimensiuni.

¹⁸ În cazul lânii, prin procedeu cu ac în mediu umed, alcalin, putem mări și mai mult densitatea cu împâslirea solzilor de pe firele de păr. Această soluție o putem aplica dacă avem posibilitatea de a aplica clătire cu apă pe completarea de păr realizată.

- HOCHBERG, Bette: Handspindles. USA, Revised edition, 1980.
- HORVÁTH Mária (1978): Jászági hímzett suba restaurálása. In: Múzeumi Műtárgyvédelem 5. Szerk. Levárdy Ferenc, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, pp. 75-99.
- KEMENDI Ágnes: Festés növényekkel – Fonalak, textíliák. Cser Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., Budapest, 2017.
- KISSNÉ BENDEFY Márta: Bőr anyagtan restaurátoroknak. Központi Múzeumi Igazgatóság, Budapest, 1990.
- KISSNÉ BENDEFY Márta – B. PERJÉS Judit – TORMA László: Bőr anyagtan és konzerválás. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 1990.
- OROSZ Katalin: Néprajzi bőrtárgyak kiállítása, tárolása, konzerválása. In: ISIS Erdélyi Magyar Restaurátor Füzetek 1. Szerk. Kovács Petronella, Haáz Rezső Alapítvány, Székelyudvarhely, 2001.
- TORMA László (1975): Szőrmésbőrök tisztítása és konzerválása. In: Múzeumi Műtárgyvédelem 2. Szerk. Szabó Zoltán, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, pp. 199-214.
- TORMA László (1988): Bőr- és prémrestaurálás a budapesti Néprajzi Múzeumban. In: Múzeumi Műtárgyvédelem 19. Szerk. Sárközi Gabriella és Schaffler Mária, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, pp. 119-124.
- TÓTH Mária: A magyar emlősfauna szőrtani kézikönyve. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 2015.
- SZABOLCS Péterné (1980): Berzencei hímzett ködmön restaurálása. In: Múzeumi Műtárgyvédelem 8. Szerk. Járó Márta és Dr. Párdányi Miklósné, Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ, Budapest, pp. 83-96.
- KITE, Marion: Furs and furriery: history, techniques and conservation. In: Conservation of leather and related materials. Ed. Kite, M. – Thomson, R., Elsevier Ltd. Oxford, 2006. pp.141-169.
- SUMMEROUR, Rebecca: Conservator's Challenge: Faux-Fur Trim for Athabaskan Mittens. <http://blog.nmai.si.edu/main/2012/04/conservation-challenge-faux-fur.html>

Kornélia Pápay
 Artist-restaurator textile și piele
 Janus Pannonius Múzeum
 7621 Pécs, Felsőmalom u. 9.
 Tel.: +36-70-207-2610
 E-mail: papay.kornelia@jpm.hu

LISTA FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Perie manuală de dărăcit.
Foto 2. Amestecarea firelor – înainte de dărăcit.
Foto 3. Amestecarea firelor – după prima dărăcire.
Foto 4. Amestecarea firelor – după a doua dărăcire.
Foto 5. Văluri de fire de diferite culori, create prin dărăcire.
Foto 6. Realizarea pâslei cu acul.
Foto 7. Fixarea materialului fibros vegetal (alb) prin strat de lână (ocru).
Foto 8. Stratul de lână (ocru) care fixează la rădăcină firele fine (albe) de bambus.
Foto 9. Completarea blănurilor cu suprafața tocită.
Foto 10. Introducerea șuvițelor de păr acoperitor în vâl.
Foto 11. Fire introduse în suport de pâslă.
Foto 12. Verso-ul firelor de păr introduse în suport de hârtie japoneză.
Foto 13. Stratul împâslit desfăcut de pe suportul de pânză congré.
Foto 14. Completare realizată fără suport.
Foto 15. Formarea șuvițelor.
Foto 16. Șuvițe lipite.
Foto 17. Strat de voal fixat de suport prin lipire.

Traducere: Ferenc Csörtán